

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Dvb. 1. Quid sit gratutido, & quod eius officium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

ceptum, nisi cum expressa vel implicita intentione implendi: quia sine intuitu præcepti vix fieri potest vt opportunè se applicet ad operis præcepti executionem. In executione tamen non tenetur hoc motiuo vti, ita vt opus ex illo procedat, sed satis est vt procedat ex affectu propriæ honestatis.

44
An possit
hic modus
præcipi.

Petes Secundò, Vtrū Prælati non possit imperare subdito suo Religioso, vt hoc modo operetur.

Respond. Verius videri, non posse. ratio est, quia iste modus operandi non est necessarius vt opus sit actus virtutis, potest enim esse actus virtutis ratione propriæ bonitatis, vel quia fit ex affectu charitatis aut religionis, absq; intuitu præcepti, vnde non videtur subesse iusta causa, cur talis modus operandi præcipi possit circa aliquod opus. Sed nec secundum se præcipi potest, nempe vt velis & proponas sic operari, tum quia si non potest præcipi vt sic opereris, multò minus vt sic velis operari; velle enim est propter operari: tum quia actus interni secundum se præcipi humana potestate non possunt, sed solum vt sunt necessarij ad constituendum actum externum in aliqua specie virtutis, vt plerique DD. tenent: vel si possunt præcipi, non tamen omnes, sed ij tantum ad quos iure diuino vel naturali, absq; determinatione temporis, loci, vel modi adstringimur; in quibus potestas Ecclesiæ hæc potest determinare, de quo plura 1. 2. q. 96.

45
Quale pec-
catum.

Petes Tertio, Quale peccatum sit formalis inobedientia.

Respondeo, Ex genere suo esse peccatum mortale, potest tamen esse peccatum veniale, vel defectu perfectæ attentionis, vel ratione leuitatis materia materia autem leuis hæc, est præceptum de re leui, vel quod solum obligat sub peccato veniali. Ita Valentia disp. 7. qu. 9. puncto 3. Idem insinuat Caietanus in Summa v. Inobedientia, dicens, *in inobedientia formali interuenire peccatum veniale, propter imperfectionem actus, vel materia minima.* & Lopez 1. p. cap. 55. in fine. Verum hoc eget limitatione & explicatione. Dicendum igitur, hanc in-

obedientiam nasci immediate vel ex contemptu præcepti, vel præcipientis. Si ex contemptu præcipientis, vel contemnitur expressè Deus ipse; & hoc est directè contra aestimationem & reuerentiam ipsi debitam, ac proinde contra virtutem religionis, quæ tota tali contemptu eueritur; vnde est graue peccatum mortale. Vel contemnitur homo, qui est Superior; & tunc considerandum est quomodo contemnat. si enim contemnas ipsam potestatem, tamquam nullius momenti; vel ipsam hominem, (etiam ob aliam causam) ita vt absolute nolis illi parère, erit peccatum mortale. Si autem non contemnas potestatem, nec recuses parère in rebus maioris momenti, etiam si contemnas personam ob defectum eruditionis, prudentiæ, nobilitatis, &c. & ex hoc contemptu aliquod præceptum eius in te leui violes, fortè non erit mortale. Similiter si offensus Superiori, quasi in vindictam id facias: negari tamen nequit quin sit graue peccatum veniale.

46

Si autem nascatur ex contemptu præcepti tantum, vel est præceptum rei grauis, & sic est etiam peccatum mortale: vel est rei leuis, & minoris momenti; estque vel præceptum diuinum vel humanum. si sit diuinum, & contemnas tamquam inutile aut vanum, & ideò nolis ei parère, sine dubio est peccatum mortale: continet enim tacitam blasphemiam. Si non reutes inutile, sed solum parui aestimes, quia non obligat sub peccato mortali; & ideò violes, fortè non erit peccatum mortale: erit tamen grate veniale, quia magna est inordinatio, si ideò pecces vt ostendas te peccatum veniale parui facere. Si autem non sit præceptum diuinum, sed humanum, & in materia leui, facilius potest eius contemptus esse peccatum veniale: quia homo potest in præcipiendo errare; & cum hoc stare potest obedientia, respectu præceptorum maioris momenti.

Cetera, quæ de præcepto & obedientia dici possent, pertinent ad 1. 2. qu. 96.

CAPVT XLVII.

De virtutibus Iustitiæ annexis, in quibus est solum debitum morale.

Constat Dubitationibus 9.

TALES sunt Gratitude, Vindicatio, Veritas, Amicitia, Liberalitas, Æquitas; quibus sua vitia opposita adiungemus.

DVBITATIO I.

Quid sit gratitudo, & quod eius officium.

D. Thomas quest. 106.

1
Gratitudo
quid.

GRATITUDO generatim est virtus, quæ respicit debitum ex beneficio accepto natum, & vt illi aliquo modo satisfaciat, repedit aliquid benefactori; vt actionem gratiarum, obsequium, cultum, vel aliud beneficium. Itaque extendit se ad omnes, à quibus aliquid beneficij accepimus; nimirum ad Deum, parentes, Superiores, & homines priuatos.

Vtrum autem sit vna virtus, vt ad omnes hos se extendit, an plures, ita tamen vt identificetur religioni, pietati, & obseruantia, quatenus earum obiecta respicit, dubium est.

Videri possit esse vna, Primò, Quia obedientia statuitur vna virtus, eò quod respiciat debitum ortum ex præcepto; nec diuersa est pro diuersitate præcipientium, aut præceptorum: ergo similiter gratitudo erit vna virtus respiciens debitum proueniens ex beneficio accepto, nec erit diuersa pro diuersitate beneficiorum, aut benefactorum, videtur sanè vtrobique eadem ratio.

Secundò, Compensare pro suo modulo beneficium acceptum, à quocumque demum acceptum sit, habet peculiarem rationem boni; sicut satisfacere præcepto, à quocumque demum sit impostum, specialem honestatem & laudem continet: ergo est aliqua peculiaris virtus, quæ hanc rationem

2
An sit vna
communis
gratitudo.

nem

nem honesti præcisè & nudè consideratam respiciat, nimirum virtus gratitudinis.

Beneficia sunt causa impulsiva ad actus religionis, pietatis, & observantia.

Tertiò, Etiam si homo interdum se applicet ad colendum Deum ex intuitu beneficiorum; tamen ratio formalis cur Deum colat, non sunt beneficia, sed eminentia primi principij, idè enim cultu patriæ dignus est, eique hic cultus congruit, non quia beneficia cõtulit, sed quia habet excellentiam primi principij rerum. beneficia quidem obligant nos ad cultum; (non enim aliter possumus pro illis satisfacere, nisi reddendo cultum) ipsè tamen cultus formaliter non impenditur ob beneficiorum collationem; sed beneficia sunt causa impulsiva & applicatiua animi ad cultum, sicut præceptum in omnibus virtutibus; non autem formalis ratio colendi. honoramus enim Regem propter beneficia, tamquam causam impulsivam; propter dignitatem regiam, tamquam causam formalem. vnde consequens videtur, *gratitudinem*, qua grati sumus erga Deum, distingui à virtute *religionis*; qua verò in parentes, à virtute *pietatis*; qua in Superiores, à virtute *observantia*. erit enim vna virtus, quæ vni formiter debitum ex beneficio natum respiciet, & pro eo satisfacere studebit, quamuis actus, quos ob hunc finem imperat, sint diuersarum virtutum. Hæc sententia est valdè probabilis, & facilè defendi potest.

Valdè probabile est, esse vnam communem virtutem distinctam.

Nihilominus contraria est diui Thomæ art. 1. q. 106. nimirum *gratitudinem*, si erga Deum spectetur, non esse habitum à virtute *religionis* distinctum: si erga parentes, non distingui à *pietate*: si erga Superiores, non distingui ab *observantia*. Si tamen consideretur vt respicit priuatum benefactorem, & debitum ex eius beneficio proueniens, hæc ratione esse virtutem specialem à supradictis distinctam; quia hæc ratione respicit specialem rationem debiti, quæ non est tam stricta, quam in prædictis virtutibus, nimirum erga Deum, parentes & Superiores: non enim est debitum legale, sed morale tantum. Itaque iuxta hanc sententiam *gratitudo* est specialis virtus, quæ propriè solùm respicit benefactorem particularem.

Quæ ratio sit virtus specialis.

Confirmatur hæc sententia, quia virtutes annexæ iustitiæ, distinguendæ sunt secundum speciales rationes debiti ad alterum: atqui primum & principale debitum est illud, quo obstringimur Deo vt primo principio; quod debitum intuetur religio. Secundo loco est illud, quo parenti & patriæ, vt principio secundario; quod respicit pietas. Tertiò, quo Superioribus, vt principio gubernationis, & beneficiorum communium; cui responderet observantia. Quarto loco est illud, quo obstringimur priuatis ratione beneficiorum particularium; & huic satisfacit gratitudo. Itaque *gratitudo* est virtus particularis, distincta à supradictis: sicut quodlibet posterius distinguitur à priori tamquam deficiens ab eo. Ita D. Thomas art. 1. vbi

4 In religione continetur pietas, observantia, & gratitudo eminenter.

Notandum est, Sicut in obiecto, cui *religio* defert cultum, continentur excellenti modo obiecta, quæ reliquæ tres virtutes respiciunt; (Deus enim vt est primum principium rerum, est pater, dominus, & benefactor per excellentiam) ita in religione continentur reliquæ tres virtutes eminenter. est enim *religio* eminentes *pietas*, *dulcia* & *gratitudo*. simili modo in obiecto *pietatis* continetur excellenter obiectum *observantia* & *gratitudinis*. patens enim vt est principium generationis, habet potestatem gubernandi, & est maximus benefactor. vnde

pietas erga parentem est excellens quædam *observantia* & *gratitudo*. Denique in obiecto *observantia* continetur obiectum *gratitudinis*; quia gubernatio est magnum beneficium. vnde in virtute *observantia* quodammodo continetur *gratitudo*.

Verùm hæc omnia solùm probant, actus illarum virtutum esse actus *gratitudinis* materialiter, sicut sunt actus obedientiæ: quia etsi illis actibus beneficia accepta compensentur, non tamen respiciunt formaliter hanc compensationem. colere enim Deum, honorare parentes vel Superiores, non est formaliter eorum beneficia compensare, sed materialiter tantum; quia sunt actus, qui hac intentione fieri possunt, etsi in sua specie hanc intentionem non includant.

Nec obstat quòd *religio* dicatur eminentes *gratitudo*, tum quia hoc non impedit quin detur aliquis actus, quo formaliter in Deum grati sumus: tum quia etiam si religio contineat eminenter rationem *gratitudinis*, vt hæc respicit priuatum benefactorem, non tamen vt respicit ipsum Deum: sic enim solùm est materialis *gratitudo*, vt patet ex dictis. Adde tamen, *gratiarum actio* erga Deum, esse actum religionis secundum se, (etiam si ex affectu compensandi beneficij proueniat) quatenus in illa agnoscimus & testamur illum esse primum principium & fontem beneficiorum acceptorum: sicut oratio per se est actus religionis, quatenus est quædam protestatio diuinæ potentia, prouidentia & bonitatis, etiam si ex affectu spei procedat.

Officia *gratitudinis* sunt quinque: Primum, Beneficij æstimatio. Secundum, Benigna acceptatio. Tertium, Gratiarum actio. Quartum, Grata commemoratio. Quintum, Repensio. Colligitur ex D. Thoma art. 3. q. 5.

Primum est *Beneficij æstimatio*; nempe vt ostendamus nos illud æstimare, si non ex rei magnitudine, saltem ex affectu & animo donantis: hic enim in beneficij gratuitis potissimè est ponderandus. vnde conferentes aliquid beneficium, præsertim maioribus, solemus excusare & rogare, ne rem ipsam, quæ datur, sed affectum, quo datur, intueantur: vnde Seneca l. 1. de Benef. c. 6. *Beneficium non in eo, quod sit aut datur, consistit, sed in ipso dantis & facientis animo.* & Cicero l. 1. de Offic. *Acceptorum beneficiorum sunt delectus habendi, & in primis quo quisque studio vel benevolentia fecerit, ponderandam.*

Secundum, *Benigna acceptatio*; si enim repudies, vel absque indicio, quo significes gratum esse, acceptes, videris contemnere, vel certè parui facere beneficium & affectu donantis. Si autem benignè acceptes, ipso modo illum honoras, & affectui eius quodammodo satisfacis. vnde Seneca lib. 2. de Benef. cap. 3. 5. *Vis reddere beneficium? accipe benignè;* & cap. 24. *Qui grate beneficium accipit, primam eius pensionem soluit:* gaudium enim afficitur donator, videns beneficium suum gratum esse, & aliquid commodi vel oblectationis afferre donatorio: tunc enim censet se non frustra collocasse, & fructum, quem principaliter intendit, retulisse.

Tertium, *Gratiarum actio*: hæc nihil est aliud, quam beneuola potestatio gratiæ acceptæ, seu beneficij grati & absque debito dati, cum quadam sui subiectione & demissione, ad ipsum benefactorem directa, hæc actio est quædam beneficij compensatio; quia per illam honoratur benefactor, & alter se illi quodammodo submittit tamquam maiori: dare enim gratis, est signum abundantia & perfectio-

6 Gratiarum actio quid.

fectionis; accipere gratis est signum defectus & egestatis. secus de muneribus, quæ honoris causa à subditis dantur Principibus: hæc enim non sunt beneficia, sed veluti honoraria tributa. Hinc fit ut gratiarum actio non semper sit necessaria, nec soleat vsurpari à magnatibus erga homines infimæ sortis. Ut autem conuenienter fiat, magis accommodanda est ad affectum benefactoris, quàm ad beneficij quantitatem, ut ostendit diuus Thomas art. 5. cuius ratio est, quia gratitudo respicit beneficium, prout est gratias impensum, id est, absque intuitu mercedis, vel debiti: hoc autem ex affectu pendet. Huic adde aliam, quia affectus benefactoris longè maior est, quàm beneficium externum: vellet enim longè maiora donare, si facultas vel opportunitas adesset.

Quartum est, *Grata commemoratio*, videlicet ut primò apud nos tempore & loco simus memores beneficij accepti. ut enim ait Seneca lib. 3. c. 1. *Ingratissimus omnium est, qui beneficij obliuiscitur: cui enim totum beneficium elapsum est, gratias fieri nunquam potest.* Deinde ut apud alios, quando occasio se offert, libenter referamus: hoc enim ad honorem & laudem benefactoris pertinet; unde est quædam compensatio.

7 *Beneficij relatio.* Quintum est, *Beneficij relatio*, quando vicissim beneficium re vel obsequio redditur. circa quod Notandum primò, Si non suppetit quod rependas, reddendam huius loco bonam imprecationem; ut, *Deus remuneret, compenset id centuplum*, vel pias ad Deum pro salute benefactoris preces. hæc enim nemini desunt; & his utcumque beneficia temporalia compendantur, & interdum etiam vincuntur.

Secundò, Si suppetit aliquid, non statim referendum beneficium, sed opportunitas expectanda. ratio est, quia, ut inquit Seneca lib. 4. de Beneficiis in fine, *qui festinat reddere, non animum habet grati hominis, sed debitoris*; nam non videtur æstimare id, quod in beneficio est præcipuum, scilicet gratitutum animum benefactoris: ita enim soluit, ac si ille non gratis, sed intuitu compensationis dedisset. deinde ostendit beneficium non esse gratum, & se illud animo reicere; nam *reiciendi genus est, proinus aliud in vicem mittere, & minus munere expungere*, ut ibidem Seneca ait. Denique es ingratus in benefactorem, dum videri beneficio affectus non vis, aut illi ratione beneficij obstrictus. Vnde Seneca supra: *Qui nimis cito cupit soluere, iniustus debet; & qui iniustus debet, ingratus est*; nimirum quia non vult agnoscere beneficium. Sed hoc intellige, nisi alter expectet statim remunerationem; ut quando intuitu illius confertur; vel nisi alia circumstantia aliud possint.

8 Tertio, In compensando magis nobis spectandum animum benefactoris, quàm rem datam, curando pro nostra facultate ut beneficium, quod reddimus, respondeat potius illius affectui, quàm rei. Itaque si maior vel etiam æqualis potestas adfit, plus rependum est, quàm sit acceptum. vnde Cicero l. 1. de Offic. *In referenda gratia (si modo Hesodo credimus) imitari debemus agros fertiles, qui plus multo adferunt, quam acceperunt*: si enim redditus æquale, non videtur esse redditio gratiæ, sed solutio debiti; tantumdem enim accepisti. Oportet igitur reddas amplius, ut ratione excessus sit beneficium; & ita beneficium beneficio compensetur; & affectus affectui respondeat.

DVBITATIO II.

Virum innocens magis teneatur ad actionem gratiarum, quàm poenitens; & quomodo gratitudo excitanda.

D. Thomas art. 2.

Notandum est, hanc quæstionem supponere 9 aliam, videlicet, Vt maius beneficium acceperit à Deo: qui enim maius accepit, tenetur magis ad actionem gratiarum. Dupliciter autem potest beneficium dici maius, Primo, Quia res quæ datur, est melior, aut maioris æstimationis. Secundò, Quia magis datur gratis; utrumque enim ratio beneficij complectitur. Similiter gratiarum actio dupliciter potest esse maior. Primò, Quia est confessio maioris boni accepti. Secundò, Quia profiteamur esse magis gratis datum. Vnde patet, has magnitudines in beneficijs esse diuersarum rationum, similiter in actionibus gratiarum; cum ex causis diuersarum rationum proueniant, unde etiam non possunt commodè inter se comparari. His positus,

10 Respondeo, Innocentem teneri quodammodo ad maiorem actionem gratiarum, quatenus actio gratiarum est confessio boni accepti; est enim innocentia maius bonum, quia includit continuam existentiam iustitiæ in homine, quæ magis optabilis est, quàm iustitia interrupta per peccatum mortale. Itaque si bona data spectentur, tenetur magis, & ad maiorem gratiarum actionem, profitendo se gratis maius bonum accepisse. Poenitens verò magis tenetur, si spectentur gratiæ; quia enim ei maior gratia facta, seu magis gratis datum, tenetur id magis profiteri; & ita ipsius gratiarum actio debet esse maior in confessione gratiæ: alterius verò in confessione doni in se spectati.

Aduerte tamen, etsi bonum innocentie per se 11 maius sit & optabilius; tamen bonum, quod confertur poenitenti, maius est respectu poenitentis, quàm bonum collatum innocenti respectu ipsius. & hac ratione poenitens absolute magis obligatur ad gratiarum actionem, & non solum ex parte. Primò, Quia poenitenti vsque ad tempus lapsus collatum est æquale auxilium & æqualis protectio, ut supponimus. quod enim hic ceciderit, non prouenit ex defectu auxilij diuini, quia si illud minus fuerit, quàm in altero; sed ex propria libertate, qua potuit auxilio non vti, & illo presente consentire peccato. itaque vsque ad illud tempus non debet Deo minores gratias, quàm innocens. A tempore verò lapsus vsque ad restitutionem iustitiæ inclusiue, non accipit minus beneficiū quàm alter, sed multò maius, facta comparatione ad accipientes. ipsi enim longè maius est beneficium, quod à Deo tolleretur dum est in peccatis, quod ad gratiam exciteretur, quod poenitentia inspiceretur, peccata condonentur, iustitia restituitur; quàm alteri sit beneficium illud, quo à Deo interea in iustitia accepta conseruatur. nam vel vna remissio peccatorum præcise considerata tantum æstimanda est à peccatore, quanti iustitia & spes vite æternæ ei qui non est peccator. Sicut maleficus, qui liberatur à poena ignis, cui iam erat addictus, non minus gaudet, nec minoris hoc beneficium æstimat, quàm vir probus gauderet, si conferretur ei regnum: liberatio enim

Beneficium maius dupliciter similiter & actio gratiarum.

Quomodo innocens teneatur ad maiorem actionem gratiarum.

Quomodo poenitens magis tenetur.

Beneficium remissionis peccatorum.